

Gelen Eserler Etik Kuralları, 1970 (ICOM, 1970)

Ethics of Acquisition, 1970-ICOM

ICOM, müzeciliğin etik boyutuna her zaman için özel bir ilgi göstermiştir.

Etik yön, ilk başta öncelikle müzeye gelen eserler ve kültürel varlıkların uluslararası dolaşımı ile ilişkiliydi.

“Gelen Eserler (Edinim) Etiği” Beyannamesi, (1970) ICOM’un kapsamlı bir “Meslek Ahlakı Kanunu” oluşturmak için hazırladığı ilk belgelerden biridir. Kanun, 1986’da Buenos Aires’de (Arjantin) toplanan Genel Kurul’da kabul edilmiş ve 2001 ve 2004 yıllarında Barselona (İspanya) ve Seul’de (Kore Cumhuriyeti) toplanan Genel Kurullarda gözden geçirilmiştir.

- Gelen Eserler Etiği (1970)
- İlk anlaşma biçimi
- ICOM tavsiyeleri
- Bazı müzelerden örnek politikalar
- Ulusal politika örneği
- Uzman katılımcılar listesi

1970 Nisan’ında bir grup ICOM uzmanı müzelere gelen eserlerle ilgili etik kurallar sorununu incelemek üzere Paris’te bir araya geldiler. Bu buluşmanın sonucunda ICOM, aşağıdaki temel prensiplere dayanan yazılı kararlara varmıştır. Bu kararlar:

"Müzenin konusu veya alanı ne olursa olsun, ya da bunun dünyada oturtulabileceği yer neresi olursa olsun belli başlı etik ilkeleri ve gelen eserler ile ilgili mesleki bütünlük kullanılabilir olarak değerlendirilmelidir. Kısaca bunun anlamı, müzeye gelecek olan tüm eserlerin kaynağı hakkında tam, açık ve yeterli bir belge olmalıdır. Bunun, arkeoloji, etnoloji ya da millî tarih ve doğa tarihi kategorilerinde bir eser için önemi ne ise genel olarak sanat kategorisi kapsamında değerlendirilecek bir eser için de önemi odur."

O günden beri ICOM Sekreterliği, çeşitli kurullar tarafından ICOM’a sunulan tavsiyeleri uygulamaya geçirmekle meşguldürler. Bu belge, kültürel varlıklarla ilgili alan araştırması ve ihracat yapan ülkelerin yayınlacağı kanun özetlerinin öncüsüdür. Bu yayınlar aşağıdaki Afganistan örneği biçiminde olacaktır.

Şimdi, genel anlamda müzeciliği ICOM’un tavsiyelerini, kullandıkları gelen eserler tüzüklerine bir çerçeve oluşturacak şekilde değerlendirmeye davet edelim. Bu kararların bir müze tarafından kabulü, eklenmiş olan formun ICOM Sekreterliğine geri dönmesiyle birlikte geçerli olacaktır. ICOM kararları, tüm müzelere uygulanabilir nitelikte nihai bir karar olarak değerlendirilemeyeceğinden kendi etik ilkelerini kurma konusunda adım atmış olan müzelerin ilke özetlerini de burada yayınlıyoruz. Bu örnekler, ICOM kararlarına bağlılık taahhüdünde bulunan müzeler kendi ilkelerini oluşturmada rehber olmak amacıyla verilmektedir. Bu etik kuralların izinde gitmeyi kabul etmiş olan müzelerin ilk listesi eski eserler için oluşturulmuş kanunlarla birlikte yayınlanacaktır. Burada belirlenen ilkelere uyum göstermek adına 1970 yılında bir araya gelen ilk on uzmana mümkün mertebe çok müzenin katılması ve böylelikle bu önemli konuda işbirliği temeli oluşturulması umulmaktadır.

Gelen eserler ile ilgili mesleki bir etik kural oluşturmanın ilk adımı olarak müze personeli, ICOM tavsiyelerini eserlerin toplanmasında asgari bir standart olarak kabul etmekte ve böylelikle

diğer ülkelerin kültürel miraslarını korumalarına ve zenginleştirmelerine yardımcı olmayı ve bu kanuna uyum taahhüt eden diğer müzelere tüm mesleki eylemler kapsamında öncelik tanımayı kabul etmektedir.

İmza:

Resmi görevlinin imzası:

Anlaşma müzenin, bu formu kendi programı, gelen eserler etiği ve müzenin taleplerinden oluşan belgeler ile birlikte Unesco Evi, ICOM Sekreterliği'ne (1 Rue Miollis 15e Paris) ulaştırılması ile geçerlilik kazanır.

ICOM Tavsiyeleri (Gelen eserler etiği, 1970)

1. Günümüzde müze demek, bir eşya deposu demek değildir: müze, aşağıdaki programların ayrılmaz birer parçası olan eserlerin elde edilmesiyle ilgilenir:

- a. bilimsel araştırma,
- b. eğitim,
- c. koruma,
- d. Ulusal ve Uluslararası, Doğal ve Kültürel mirasın sergilenmesi.

2. Bazı müzeler bu geniş kapsamlı programın belli başlı kısımları üzerine yoğunlaşırken bazıları tüm yönlerini içine alabilir. Sonuç olarak müzenin programında belirttiği hedeflerine yönelik bir rolü olmayan hiçbir eser müzeye kabul edilmez.

3. Müzeye kabul edilmesi düşünülen eser geniş bir tanımlamalar yelpazesi dâhilindeki herhangi bir yerden gelebilir. Bu yelpazenin iki ucu şu şekilde özetlenebilir:

- a. bilimsel olarak tanınmış olan eserler ve/veya eserlerin yegâne kültürel değer olduğu, dolayısıyla da paha biçilemez olduğu toplum.
- b. seyrek rastlanır olmasa da buldukları kültürel ve doğal çevreden gelen bir değere sahip olan eserler.

4. Eserin önemi (kültürel ya da bilimsel olarak) tam olarak belgelenmiş olmasına bağlı olacaktır. Prensipten, hiçbir eser tam belgelendirme olmaksızın müzeye kabul edilemez. Üçüncü paragraf, tanım (a)'da açıklanan yelpazenin ucuna tekabül eden belli başlı eserlere, eser kabul edildikten sonra yapılan sistematik bir araştırma ile gerekli belge elde edildiği takdirde istisna gösterilebilir.

5. Çoğu alanda, doğrudan eser alımları için en iyi yol bilimsel olarak yönlendirilen araştırma ekipleridir. Araştırma, ekibin kendi ülkesinde ya da başka ülkelerde olabilir. Araştırmanın başka ülkede gerçekleşmesi durumunda ekip, buldukları ülkenin kanunlarına göre anlaşma ya da iş birliğine tabi olmalıdır.

6. Doğrudan eser alımları ayrıca eserin bulunduğu ülkedeki bir müze ya da ulusal kültürel mirasın korunmasından sorumlu bir kurum ile iş birliği yoluyla gerçekleştirilebilir. Aynı ilkeler, gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra 3. paragraf, tanım (a)'da açıklanan yelpazenin ucuna tekabül eden eserlere "mutatis mutandis" uygulanabilir.

7. Doğrudan elde edilen eser mümkün olduğunca belgelenir; dolaylı alımlarda genellikle böyle olmaz. gerekirken, dolaylı sistemde durum her zaman böyle olmayabilir.

8. Hibe ve miras bırakmayı da içeren dolaylı alım, bir ya da daha fazla kişi aracılığıyla yapılır. Bir müze, bir eseri dolaylı olarak elde etmek durumunda kaldığında bu alım mutlaka eserin alınacağı ülkenin kanun ve menfaatleri gözetilerek yapılmalıdır, eserin o anda bulunduğu ülke sadece ticari geçiş vazifesi üstleniyorsa eserin menşei olan ülkenin menfaatlerine riayet edilerek yapılmalıdır.

9. Birincil görevleri ulusal kültürel mirası korumak olan müzelerdeki müze çalışanlarının sorumlulukları üçe ayrılmaktadır:

- a. ilgili ülke için ulusun tüm kültürel ve doğal mirasını gözler önüne seren kapsamlı bir koleksiyon oluşturmak ve bu koleksiyonu korumak;
- b. bu mirasa ait eserlerin Uluslararası hareketliliğini kontrol etmek;
- c. söz konusu kültürün Uluslararası boyutta yeterli düzeyde tanıtılmasını sağlamak için ülke dışındaki müze ve diğer bilimsel kurumlarla iş birliği yapmak.

Müzenin eğitim ve Uluslararası bilinç sağlamada rolünü bütünüyle yerine getirebilmesi için uzman kadrosunun sadece çok önemli eser alımlarında değil, mesleki uygulamalarının tümünde yüksek etik standartları benimsemesi zorunludur.

Tavsiyelerin Uygulanmasına Yönelik Öneriler

11. Müze programları yayımlanmalıdır. Bu, değiş tokuşu ve dış yardımı teşvik edecektir.
12. Eserlerin müzelerce edinilmesi sergi salonlarını dolduracak seviyede tutulamamalı, inceleme ve koruma amaçlarına yönelik olarak, yerel müzelerle değiş tokuş ya da bu müzelere eser sağlamak ve Uluslararası takas için yeterli sayıda eser edinilmelidir. Ancak, eserler asla sadece ticari değerleri göz önünde bulundurularak toplanmamalıdır.
13. Değiş tokuş edilecek malzeme, diğer müzelerden yakın standartlarda eserleri çekmesi için yeteri kadar yüksek standartlarda eserlerden oluşmalıdır. Değiş tokuş, sadece esere karşılık eser değil, esere karşılık hizmet ve donanım olarak da gerçekleştirilmelidir.
14. Bilimsel bir çalışma tarafından tedarik edilen belgeler, bilimsel hakların keşifçilere mahfuz kılındığı belirli bir süre sonunda çalışmanın yapıldığı ülkeye de sunulmalıdır. Aynı belgeler, aynı koşullar altında keşif çalışmasını organize eden ülkedeki müzeye de sunulmalıdır.
15. Kanuni şartlara, UNESCO tavsiyelerine ve alan araştırmasından çıkan ürünleri paylaşmaya dayalı sözleşmelere gereken saygıyı göstererek bir grup eserin çevrebilimsel bağlarını korumak adına her türlü çaba gösterilmelidir. Belli başlı eser ya da koleksiyonlar bazen inceleme amacıyla yabancı müzeler ve bilimsel kurumlara gönderilmektedirler. Böyle durumlarda, eserler mümkün olan en kısa sürede ait oldukları kurumlara geri gönderilmelidirler.
16. Kanuni şartlara ve UNESCO tavsiye ve sözleşmelerine gerekli saygıyı göstererek, önceden edinilen bir eserin meşru nitelikleri hakkında tereddüt olma hakkı olan müze, menşe ülkedeki müze ya da diğer mesleki kuruluşla tüm vakalarda her iki tarafın da çıkarlarını korumak adına yapılması gerekenler hakkında temasa geçmelidir.
17. Eğer bir müzeye, meşru niteliklerinden tereddüt ettiği bir eser teklif edilirse müze, menşe ülkenin ulusal mirasını korumasına yardımcı olmak amacıyla menşe ülkenin yetkili mercileri ile temasa geçecektir.
18. Hibe ve miraslar sadece, eserin bir başka ülkeden yasadışı olarak getirildiğinin kanıtlanması halinde müze yetkililerine yukarıdaki gibi önlemler alma yetkisi verileceği şartıyla kabul edilmelidirler.
19. Siyasi ve ekonomik koşullara dayanarak kendi kültürel miraslarını yeterli düzeyde koruyamayan ülkelerin kültürel varlığının önemli bir bölümünü elinde tutan ülkelerdeki müzeler mercilerine ve toplayıcılarına söz konusu ülkelerdeki müzelerin gelecekte gelişim göstermelerine yardım etmelerinin ahlaki görevleri olduğunu hatırlatmalıdır.
20. 1 – 19. paragraflarda açıkça anlatılmış olan etik kurallara ve pratik önerilere tabi olan ülkelerin müzeleri mevcut yasalarla uyum içinde olan tüm mesleki eylemlerde birbirlerine öncelik vermelidirler.

Mesleki Kararlar (Bazı müze politikası örnekleri)

Pensilvanya Üniversitesi Müzesi – Nisan 1970

Üniversite Müzesi Fakültesi müdürlüğü bugün, soyağacı – yani eserin farklı sahipleri, menşei, ihracatının meşruluğu ve diğer gerekli veriler – olmayan sanat eserlerini ya da antik kalıntıları almayacaklarına dair ortak bir karara varmış durumdadır. Bilgiler ifşa edilecektir. Bu karar, Müze Müdürü Froelich Rainey ve Yönetim Kurulu Başkanı Howard C. Peterson tarafından önerilmiştir.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde çalışmakta olan Üniversite Müzesi'ne bağlı arkeolog ve antropologlar, ithal eden ülkelerde ithalat kontrollerinin ihraç eden ülkelerdeki ihracat kontrollerinden daha etkili olmayacaklarına hemfikirdirler. Ören yerlerindeki bu talanı durdurmanın belki de tek etkili yolu, aynı günümüzde birçok ülkenin gıda, ilaç, menkul değerler ve diğer ticaret mallarının ticaretini düzenlediği gibi tüm ülkelerdeki kültürel eser ticaretini de düzenlemesidir. Ören yerlerini talan edenler tabii ki her ülkenin kendi vatandaşlarıdır ve yasa dışı ticaret ülkenin kendi vatandaşları ve pek çok farklı ülkenin vatandaşları tarafından yürütülmektedir. Bu yüzden insanoğlunun kültürel mirasının korunması, aslında tüm ulusların iç sorunudur.

Harvard Üniversitesi Müzeleri -Haziran 21, 1971

Harvard büyük sanat eserleri ve ilk çağ eserleri koleksiyonları müdürleri gelecekte “Harvard’ın toplama ilkelerinin bütünleştirilmesi”ne yönelik olarak yönergeler sunmuşlardır. Gelen eserleri düzenleyecek genel ilke önerileri özetle,

Eser alımından sorumlu müze görevlisinin ya da alıma nezaret eden kişinin Üniversite'nin söz konusu eser için geçerli mülkiyet hakkı edinebileceğinden emin olması, yani eserin menşei ile ilgili işlem ya da bilgilerdeki koşulların satıcı ya da bağışta bulunan kişinin nakil için geçerli hakka sahip olduğuna dair yeterli teminat vermesi.

Önemli alımlarda vasinin eserin yakın zaman içinde menşe ülkesinden yasadışı yollarla çıkarılmadığına dair makul güvence sunması.

Üniversite'nin söz konusu testlere uygun olmayan eserleri almaması. Uygun olan hallerde aynı testlerin kredi kabullerine karar vermekte kullanılması.

Gelecekte yukarıdaki ilkelere uymayan bir şekilde ihraç edilmiş olan bir eseri elinde tutması halinde Üniversitenin, yasal olarak yapabildiği takdirde, eseri bağışta bulunan kişiye ya da satıcıya geri göndermenin yollarını araması ve eserin menşe ülkesine geri dönmesine katkıda bulunması.

Ulusal Mevzuat (Sayfa örneği)

Afganistan

Yönetmelik: Afganistan'daki Antik Eserlerin Korunması Kanunu (1958)

Özet tanım: Ulusal antik kalıntılar, özellikle 1748 yılı öncesine uzanan, taşınabilir ya da sabit olan tüm tarihi ve tarih öncesi değer taşıyan eşyalar ve yukarıdaki tarihten önce insan eliyle şekillendirilmiş olan doğal nesnelere de dâhil olmak üzere her bir sanatsal kalıntı ya da anıttır.

Mülkiyet: Şahsi mülkiyet altındakiler de dâhil olmak üzere bilinen ya da bilinmeyen tüm antik eserler eninde sonunda Devlet'e aittir ve resmi olarak envantere girilirler. Devlet, tüm antik eserlere koruma ya da toplama amacıyla el koyma hakkına ve bu eserleri kopyalama, fotoğraflama ve yayınlama haklarına sahiptir.

Alan araştırması: Tüm alan araştırmaları izne tabidir. Sadece bilimsel araştırmalar için izin verilir ve bu iznin koşulları 1958 yılı kanunu çerçevesinde açıklanmıştır. Tüm yabancı araştırma gruplarına Antik eserler Bakanlığından iki temsilce eşlik etmeli ve bu gruplar izin aldıktan sonra sınırlı bir süre içinde işlerini tamamlamaladırlar.

İhracat: Geçici ihracat da dâhil olmak üzere antik eserlerin ihracatı izin olmaksızın gerçekleştirilemez. İzin alma koşulların 1958 kanunu ile belirlenmiştir. Sadece şahsa ait, kayıtlı antik eserler satılabilir ya da ihraç edilebilir. Antik Eserler Genel Müdürlüğü bir eserin ihraç edilmesine karşı çıkabilir ve deklare edilmiş fiyatını ödeyip eseri Devlet adına sahibinden alabilir.

Ticaret: Antik eser satıcılarının lisans sahibi olması ve taşıma ve bulundurma siciline sahip olması gereklidir. Kayıtlara geçirilmemiş antik eserlerin ticareti yasaktır. Taşınamaz antik eserlerin satışı sadece Devlet nezaretinde gerçekleştirilebilir. Devlet, satışa çıkan tüm antik eserler için herkesten önce satın alma hakkını elinde tutmaktadır.

Cezalar: Kural ihlallerinin cezaları 1958 Kanunu'nca belirlenmiştir ve bu cezalara para cezası, hapis cezası ve suça karışan eserlere el koyma dâhildir.

İzin başvurularının yapılacağı merci:

Müzeler ve Antik Eserlerin Korunması Genel Müdürlüğü - KABİL, Afganistan
Ulusal Arkeoloji Müzesi: Da Kabul Müzesi Darul-Aman KABUL

Şu an için herhangi bir ulusal Müze birliği ya da ICOM Ulusal Komitesi bulunmamaktadır.

Uzman Katılımcılar:

Başkan:

L. Cahen, Müdür, Musée Royal de l'Afrique Centrale, Tervuren (Belçika).

Uzmanlar:

A. Baghli, Musées Nationaux d'Alger Müdürü - Cezayir

T. Hoving, Metropolitan Museum of Art Müdürü, New York (A.B.D).

H. Lehmann, Musée de l'Homme Müdür Yardımcısı, Paris (Fransa).

S. Lorentz, Muzeum Narodowe Müdür Warszawa (Polonya).

J.L. Lorenzo, Departamento de Prehistoria Instituto Nacional de Antropologia e Historia Şefi Mexico (Meksika).

S. Naqvi, National Museum of Pakistan Müdürü, Karachi (Pakistan).

R. Nunoo, Ghana National Museum & Monuments Müdürü Accra (Gana).

F.G. Rainey, University Museum Müdürü, Philadelphia (A.B.D.).

X. de Salas, Museo del Prado Müdür Yardımcısı, Madrid. (İspanya).

Öğrenci Çevirmen: Mert Erdil

Öğrenci Proje Asistanı: Gözde Şakar